

MEDENİ HUKUKA GİRİŞ



İÇİNDEKİLER

- Medeni Hukukun Anlamı
- Medeni Hukukun Konusu
- Medeni Hukukun Düzenleniş Tarzı Bakımından Çeşitli Sistemler
- Türkiye'de Medeni Hukuk Alanında Kanunlaştırma Hareketleri
- Türk Medeni Kanunu'nun Sistematiği ve Özellikleri



HEDEFLER

- Bu üniteyi çalıştıktan sonra;
 - Hukuk ve medeni hukuk kavramlarını öğrenilebilecek,
 - Medeni hukukun konusunu kavrayabilecek,
 - Medeni hukukun düzenleniş tarzı bakımından çeşitli sistemler hakkında bilgi sahibi olabilecek,
 - Medeni hukuk alanındaki kanunlaştırma hareketlerinden haberdar olabilecek,
 - Türk Medeni Kanunu'nun özelliklerini sayabileceksiniz.

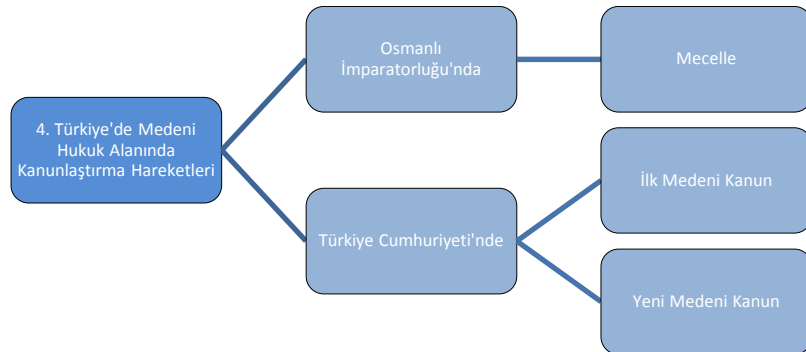
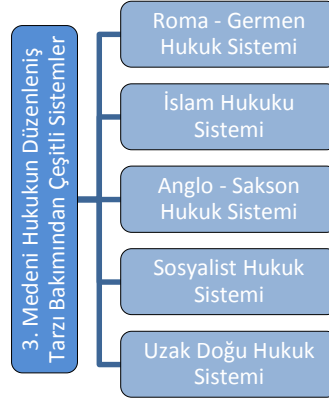
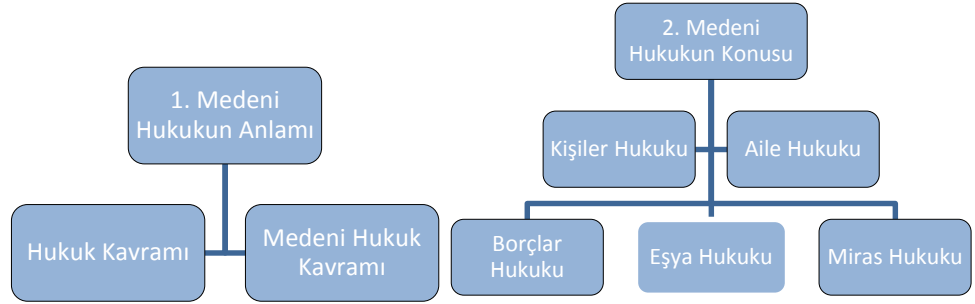


**ATATÜRK
ÜNİVERSİTESİ**
AÇIKÖĞRETİM FAKÜLTESİ

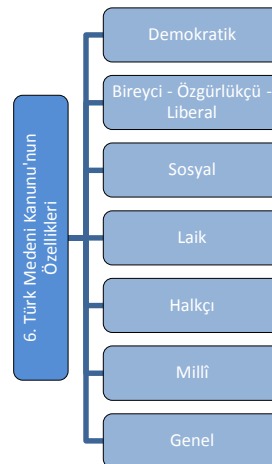
MEDENİ HUKUK I
Dr. Öğr. Üyesi
H. Kübra ERÇOŞKUN
ŞENOL

ÜNİTE

1



5. Türk Medeni Kanunu'nun Sistematığı



GİRİŞ

Bu ünite de incelenecek konuların başında, özel hukukun en önemli ve en geniş dallarından biri olan medeni hukukun anlamı gelmektedir. Ancak medeni hukukun anlamını belirleyebilmek için öncelikle hukuk kavramının ne anlama geldiğini tespit etmek gerekir. Hukuk kavramı incelenirken sosyal yaşamı düzenleyen diğer kurallarla (din, ahlak, görgü, örf ve adet) kısa bir karşılaştırması da yapılacaktır.

Daha sonra özel hukukun en önemli ve en geniş dalını teşkil eden medeni hukukun kapsamında yer alan kişiler, aile, miras, eşya ve borçlar hukuku konularına kısaca değinilecektir.

Medeni hukukun düzenleniş tarzı bakımından çeşitli sistemlere (Roma - German, İslam, Anglo - Sakson, Sosyalist ve Uzak Doğu hukuk sistemleri) de bu ünite de yer verilecek ve ülkemizin hangi sistem içerisinde yer aldığı belirtilecektir.

Ülkemizde medeni hukuk alanındaki kanunlaştırma hareketleri de önce Osmanlı İmparatorluğu ve ardından Türkiye Cumhuriyeti bakımından ele alınacaktır. Bu kapsamda öncelikle Mecelle, ardından da 743 sayılı Türk Kanunu Medenîsi ve 818 sayılı Borçlar Kanunu incelenecektir. Nihayet günümüzde yürürlükte olan 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu ve 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu ele alınacaktır.

Son olarak medeni hukukun temel mevzuatını teşkil eden, 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun ve 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun sistematikleri ve özelliklerine değinilecektir. Bu sayede medeni hukuka bir giriş yapılmış olacaktır.

MEDENİ HUKUKUN ANLAMI

Medeni hukuk, hukuk biliminin en önemli dallarından biridir. Hatta medeni hukukun, hukuk biliminin temelini teşkil eden bir hukuk dalı olduğu dahi söylenebilir.

Medeni hukukun anlamını belirleyebilmek için, öncelikle hukuk kavramının ne anlama geldiğini tespit etmek gerekir.

Hukuk Kavramı

Hukuk kavramı hakkındaki tartışmalar çok eski tarihlerden beri yapılmaktadır. Günümüzde de bu hususta bir fikir birliğine varılamamıştır. Diğer bir ifade ile hukuk kavramı ile ilgili çok sayıda görüş mevcuttur. Bu görüşlerin ayrıntılı olarak incelenmesi hukuk tarihini ve hukuk felsefesini ilgilendirmektedir. Çoğunlukla kabul edilen unsurları itibarıyla bir tanım yapacak olursak hukuk, *sosyal yaşamda kişilerin davranışlarını ve birbirleri ile olan ilişkilerini düzenleyen, uyulması devlet zoruna (yaptırımına) bağlanmış olan kurallar bütünüdür* [1].

Sosyal yaşamda kişilerin davranışlarını ve birbirleri ile olan ilişkilerini düzenleyen kurallar yalnızca hukuk kurallarından ibaret değildir. Din, ahlak, görgü, örf ve adet kuralları da bu amaca hizmet ederler. Ancak bu kurallara uygun davranılması, devlet zoruna (maddi yaptırıma) bağlanmamıştır [2].



Hukuk, sosyal yaşamda kişilerin davranışlarını ve birbirleri ile olan ilişkilerini düzenleyen, uyulması devlet zoruna bağlanmış olan kurallar bütünüdür.



Bazen bir din, ahlak, görgü veya örf ve adet kuralı hukuki bir yaptırıma tabi tutularak bir hukuk kuralı hâline getirilebilir.



Örnek

- Karşıdan karşıya geçmeye çalışan bir görme engelliye veya yaşlıya yardımcı olmayan kişiler, devlet tarafından zorlanamazlar; çünkü bu hukuki değil, ahlaki bir görevdir ve yaptırımı sadece manevidir. Bu manevi yaptırım toplum tarafından kınanma, ayıplanma, dışlanma veya ahlaka aykırı davranan kişinin vicdan azabı çekmesi şeklinde ortaya çıkabilir.

Bununla birlikte bazen bir din, ahlak, görgü, örf ve adet kuralı hukuki bir yaptırıma tabi tutularak bir hukuk kuralı hâline getirilmiş de olabilir.



Örnek

- Hırsızlık veya cinsel saldırı gibi eylemler günümüzde hemen her toplumda hem din hem ahlak hem de hukuk kuralları tarafından yasaklanmış ve hukuki bir yaptırıma bağlanmıştır.

Ancak hukuki bir yaptırıma bağlanmamış din, ahlak, görgü, örf ve adet kurallarının maddi bir yaptırımla karşılaşmayacakları da unutulmamalıdır.

Tablo 1.1. Sosyal Yaşamı Düzenleyen Kurallar

SOSYAL YAŞAMI DÜZENLEYEN KURALLAR

Hukuk Kuralları

Din Kuralları

Ahlak Kuralları

Görgü Kuralları

Örf ve Adet Kuralları



Bireysel Etkinlik

- Gündelik hayatınızda uymak zorunda olduğunuz kuralları düşünerek, bunlardan hangisinin hayatınızda daha etkin bir rol oynadığını tespit etmeye çalışınız.



Pozitif hukuk, mevzu hukuku da kapsamına alır.

Hukukun çeşitli anlamları

Hukukun çeşitli anlamları vardır. *Mevzu hukuk*, belirli bir ülkede hâlihazırda yürürlükte bulunan tüm yazılı hukuk kurallarını ifade eder. *Pozitif (yürürlükteki, müspet veya olumlu) hukuk* ise, belirli bir ülkede hâlihazırda yürürlükte bulunan yazılı ve yazılı olmayan tüm hukuk kurallarını ifade eder. Bu yönüyle pozitif hukuk mevzu hukuku da kapsamına alır.

Pozitif hukuk, *olan (mevcut) hukuk*'tur (*de lege lata*). Bu olan hukukun değerlendirilmesinde esas alınacak bir *doğal hukuk*'un, yani *olması gereken hukuk*'un (*de lege feranda*) var olup olmadığı da uzun süreden beri tartışılmaktadır [3]. Bu kapsamda doğal hukuk, belirli bir ülkede hâlihazırda uygulanmakta olan pozitif hukuku değil; insan tabiatına, sosyal ihtiyaçlara ve adalete en uygun olduğu kabul edilen, evrensel niteliğe sahip hukuku ifade eder.

Doğal hukukun varlığı kabul edilsin veya edilmesin somut bir hukuk probleminin doğal hukuka göre değil, pozitif hukuka göre çözümlenmesi gerektiği unutulmamalıdır.

Kamu Hukuku - Özel Hukuk Ayırımı

Hukuk kuralları niteliklerine ve konularına göre çeşitli ayrımlara tabi tutulmaktadır. Bu hususta yapılan en temel ayırım, kamu hukuku ve özel hukuk ayırımıdır [4].

Bu ayırımın hangi ölçütlere dayanacağı ve hangi hukuk dalının hangi gruba dâhil olduğu oldukça tartışmalıdır. Ancak genel olarak kamu gücüne sahip kuruluşların (örneğin, Türkiye Cumhuriyeti Devleti, Erzurum Büyükşehir Belediyesi, Atatürk Üniversitesi gibi), otoritelerine tabi kişilerle veya birbirleri ile olan ilişkilerini düzenleyen hukuk kurallarının kamu hukukuna dâhil olduğu söylenebilir. Buna karşın, kişilerin eşit yetkilere ve şartlara sahip olarak birbirleri ile olan ilişkilerini düzenleyen kurallar ise özel hukuka dâhildir. Ancak kamu gücüne sahip bir kuruluşun, kamu otoritesini kullanmaksızın herhangi bir kişi ile kurduğu ilişkiye de özel hukuk kurallarının uygulanacağı unutulmamalıdır.



Örnek

- Erzurum Büyükşehir Belediyesi, kira geliri elde etmek amacıyla özel mülkiyetinde bulunan bir taşınmazı, Erzurumlu bir işadama kiraya verirse, bu ilişkiye özel hukuk kuralları uygulanır. Yani taraflardan birinin bir kamu kuruluşu olması, ilişkiye daima kamu hukuku kurallarının uygulanmasını gerektirmez.

Bazı hukuk dallarının tamamıyla özel hukuk veya kamu hukuku içerisinde konumlandırılmaları ise mümkün değildir. Bu tür hukuk dalları ise karma hukuk dalları olarak adlandırılmaktadır.

Tartışmalı olmakla birlikte kamu, özel ve karma hukuk dallarına şunları örnek olarak gösterebiliriz [5]:

Kamu hukuku dalları

- Anayasa Hukuku
- İdare Hukuku
- Ceza Hukuku
- Ceza Usul Hukuku
- Genel Kamu Hukuku
- Devletler Umumi Hukuku
- Vergi Hukuku

Özel hukuk dalları

- Medeni Hukuk
- Ticaret Hukuku
- Milletlerarası Özel Hukuk

Karma hukuk dalları

- İş ve Sosyal Güvenlik Hukuku
- Medeni Usul Hukuku
- İcra ve İflas Hukuku
- Toprak Hukuku
- Hava Hukuku
- Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku
- Bankacılık Hukuku



Medeni hukuk, özel hukukun dallarından biridir.

Medeni Hukuk Kavramı

Özel hukukun bir dalı olan medeni hukuk, bir ülkedeki vatandaşların kişisel durumlarını, aileleriyle olan ilişkilerini, mallar üzerindeki hak ve yetkilerini, diğer kişilerle olan borç ilişkilerini, ölümlerinden sonra malvarlıklarında bulunan hak ve borçların akıbetini düzenleyen kurallardan oluşur.

Roma İmparatorluğu'nun ilk dönemlerinde, Roma şehrine mensup vatandaşlara uygulanan hukuka *Jus Civile*, Roma şehrine mensup olmayanlara uygulanan hukuka ise *Jus Gentium* adı verilirdi. Daha sonra III. yüzyılda Roma İmparatoru Caracalla tarafından, İmparatorluk sınırları içerisinde yaşayan herkes Roma vatandaşı olarak kabul edilmiş ve hepsine Jus Civile uygulanmıştır.

Aslında Jus Civile hem kamu hukukuna hem de özel hukuka ilişkin kuralları ihtiva ediyordu. Fakat diğer ülkeler Jus Civile'nin sadece özel hukuk kuralları ile ilgilendiler. Öyle ki; hemen hemen tüm Kara Avrupası ülkelerinin medeni hukuklarında Jus Civile bir kaynak vazifesi görmüştür. Böylece zamanla Jus Civile sadece medeni hukuku ifade etmeye başlamıştır.

İşte Roma hukukundaki “Jus Civile” kavramının dilimizdeki karşılığı “*medeni hukuk*”tur. “Jus” hukuku ifade ederken, “Civile” şehirli, şehirde yaşayan, vatandaş anlamını taşıyan bir sıfattır. *Medeni* kelimesi de Arapça kökenli olup şehirli anlamına gelmektedir [6].

MEDENİ HUKUKUN KONUSU

Medeni hukukun kapsamında yer alan konuları şu şekilde özetlememiz mümkündür [7]:

Medeni hukukun kapsamında yer alan konuların başında, kişilerin şahsi (kişisel) durumları gelir. Kişiliğin türleri (gerçek ve tüzel kişilik) ne zaman başladığı ve ne zaman sona erdiği, nasıl korunduğu, kişilerin hangi koşullarda ehliyetli sayıldıkları gibi tüm hukuki meseleler bu kapsamdadır. Medeni hukukun bu konuları ele alan kısmına “*Kişiler Hukuku*” denilmektedir.

Kişiler tek başlarına değil, toplum içinde yaşarlar. Toplumun en küçük birimini de aile oluşturur. Medeni hukukun kişilerin aile çevresindeki ilişkilerini ele alan kısmına ise “*Aile Hukuku*” adı verilmektedir.

Toplum içinde yaşayan insanlar aile çevresinin yanı sıra bu çevrenin dışındaki kişilerle de çeşitli etkileşimlerde bulunurlar. Örneğin, çeşitli sebeplerle birbirlerine karşı borçlanırlar, bu borçlarını yerine getirirler ya da borçlarına aykırı davranırlar. Medeni hukukun bu tür ilişkileri ele alan kısmına “*Borçlar Hukuku*” adı verilir.

Az ya da çok herkesin sahip olduğu çeşitli eşyalar mevcuttur. Kişilerin sahip oldukları eşyaları üzerindeki hak ve yetkileriyle buna ilişkin meseleleri düzenleyen medeni hukuk dalına “*Eşya Hukuku*” denir.

Bir insanın ölümü hâlinde, hayatta iken sahip olduğu hakların ve borçların akıbetinin ne olacağını düzenleyen medeni hukuk alt dalına ise “*Miras Hukuku*” adı verilmektedir.



Kişiler, aile, miras, eşya ve borçlar hukuku medeni hukukun alt dallarıdır.



Örnek

- Bir kişinin doğumu, özel bir okula gitmesi, özel sektörde bir işe girmesi, nişanlanması, evlenmesi, çocuk sahibi olması, boşanması, bir ev kiralaması, bir araba satın alması, bir arsa satması, bir vasiyetname yapması, ölmesi, mirasçılarının belirlenmesi, terekesinin mirasçılara dağıtılması...vs. gibi konular medeni hukukun kapsamına dahildir.

Yukarıdaki örnekten de anlaşılacağı üzere, medeni hukuk bir gerçek kişiyi doğumundan, hatta bazen daha öncesinden başlayarak ölümünden sonrasına kadar takip eder. Bu nedenle, medeni hukuk her gerçek kişinin hayatına bir şekilde temas eder. Hatta sadece gerçek kişilerin değil, çoğu özel hukuk tüzel kişilerinin (örneğin, Atatürk Üniversitesi Kalkındırma Vakfı, Erzurum'u Güzelleştirme Derneği) kurulmaları, sona ermeleri... vs. de medeni hukukun kapsamında yer alır. İşte bu nedenlerle medeni hukuku, hukuk biliminin en geniş ve en önemli dalı olarak nitелеmek hiç de yanlış olmaz.

MEDENİ HUKUKUN DÜZENLENİŞ TARZI BAKIMINDAN ÇEŞİTLİ SİSTEMLER

Medeni hukukun düzenlenişi bakımından başlıca beş hukuk sistemi mevcuttur [8].

Roma - Germen Hukuk Sistemi

Bu grupta Medeni Kanunlarının hazırlanmasında büyük ölçüde Roma hukukunun ve Germen hukukunun etkisi altında kalan Fransa, İtalya, Hollanda, Avusturya, Almanya ve İsviçre gibi Kara (Kıta) Avrupası ülkeleri yer almaktadır. İsviçre Medeni Kanunu'nu iktibas eden Türkiye'de bu grupta bulunmaktadır. (Bir kanunu iktibas etmek demek, aynen veya küçük değişikliklerle almak anlamına gelmektedir.)

Bu grupta yer alan hukuk sistemlerinde ortak noktalar bulunmakla birlikte, bu sistemlerin farklı yönleri de bulunmaktadır. Bunların ortak noktaları bireyci ve liberal bir karaktere sahip olmaları, irade özerkliği esas almaları ve dolayısıyla özel mülkiyeti ve miras hakkını kabul etmeleridir.

İslam Hukuku Sistemi

Bu grupta İslam dininin kurallarına dayanan bir hukuk düzenine sahip Suudi Arabistan, Mısır, Ürdün, Yemen, Fas, Tunus, Cezayir, İran ve Pakistan gibi ülkeler yer almaktadır. Türk Kanunu Medenî'si'nin yürürlüğe girmesine kadar (4 Ekim 1926) İslam hukuku bizim hukuk sistemimizin de temelini teşkil etmiştir.

İslam hukuku, dinî esaslara dayanan bir hukuk sistemidir. İslam dinî esaslarından hareketle oluşturulan bilim dalına *fıkıh ilmi* adı verilir. Fıkıh ilminin belirlediği kurallar ise *şeriatı* meydana getirmektedir. İslam dininin ve dolayısıyla İslam hukukunun esasları için başvuru kaynakları ise şunlardır:

- **Kur'an-ı Kerim:** İslam dininin temel kaynağı olup doğrudan Allah'ın buyruklarını içerir. Somut bir problemin çözümü önce Kur'an-ı Kerim'de aranır ve bulunamaz ise bir sonraki kaynağa, yani sünnet veya hadise bakılır.
- **Sünnet veya Hadis:** Allah'ın buyruklarını diğer insanlara ileten Hz. Muhammed'in söz ve davranışlarıdır. Somut bir problemin çözümü



Türk hukuku, Roma-Germen hukuk sistemi içerisinde yer alır.

Kur'an-ı Kerim'den sonra sünnet ya da hadiste de bulunamaz ise, bir sonraki kaynağa, yani İcma-ı ümmete bakılır.

- **İcma-ı ümmet:** İslam âlimlerinin hakkında Kur'an-ı Kerim, sünnet ya da hadislerde hüküm bulunmayan yeni bir mesele hakkında oybirliği ile tespit ettikleri kurallardır.
- **Kıyas veya İctihat:** Yukarıda belirtilen üç kaynakta da somut bir hukuki meseleye ilişkin çözüm bulunamaz ise, benzer meselelere ilişkin kuralları nazara alarak mevcut meseleye uygun düşen çözümü bulma yoluna gidilir. İşte buna kıyas veya içtihad, içtihatla bulunan İslam âlimine de **müçtehit** adı verilir.



Örnek

- Kur'an-ı Kerim'de yer alan şarap içme yasağının diğer alkollü içeceklerle de uygulanması, kıyasın bir örneğidir.

Anglo - Sakson Hukuk Sistemi

Anglo-Sakson hukuk sistemi, İngiliz hukuk sisteminin etkisinde bulunan hukuk sistemlerini ifade eder. Başta İngiltere olmak üzere, Amerika Birleşik Devletleri, Kanada, Avustralya ve İzlanda bu grupta yer almaktadır.

Bir ada devleti olan İngiltere'de, diğer Avrupa devletlerinin aksine, Roma hukukunun pek fazla etkisi olmamıştır. İngiliz hukuk sisteminde, Kara Avrupası hukuk sisteminde olduğu gibi **kodifikasyon**, yani yazılı şekilde kanunlaştırma hareketi yapılmamıştır. Bu hukuk sistemi, mahkemelerin yüzyıllardır verdikleri kararlardan çıkarılan ilkelerin kanunlaşmasıyla oluşturulmuştur. Ancak İngiliz hukuk sisteminde medeni hukukun tümünü kapsayacak bir kanunlaştırma hiçbir zaman söz konusu olmamıştır.

Sosyalist Hukuk Sistemi

Marksist-Leninist felsefeye dayanan bu hukuk sistemi 1917'de gerçekleşen Bolşevik Devrimi'nden sonra Sovyetler Birliği'nde uygulama alanı bulmuştur. Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla birlikte eski önemini kaybetmesine rağmen, günümüzde hâlen Çin, Kuzey Kore ve Küba gibi bazı ülkelerde bu hukuk sistemi uygulanmaktadır.

Bu hukuk sisteminde özellikle üretim araçları üzerinde bireysel mülkiyet reddedilir ve bunlar üzerinde kolektif bir mülkiyetin olduğu kabul edilir. Özel mülkiyetle birlikte, bireylere miras hakkı da tanınmaz. Teorik olarak toplum menfaatinin esas alındığı bu sistemde, bireyin menfaati daima geri planda kalır. Kamu hukuku - özel hukuk ayırımının bulunmadığı bu sistemde, medeni hukuk dahi kamu hukuku içerisinde yer alır.



Kamu hukuku - özel hukuk ayırımının bulunmadığı sosyalist hukuk sisteminde, medeni hukuk dahi kamu hukuku içerisinde yer alır.

Uzak Doğu Hukuk Sistemi

Bazı uzak doğu ülkelerinde uygulanan bu sistemde hukuk, çatışmaların çözümünde ikinci planda kalır. Hukuki meselelerin çözümünde arabuluculuk, ikna etme, öz eleştiri ve toplumun yaşlı üyelerinin otoritesi önceliklidir.

TÜRKİYE'DE MEDENİ HUKUK ALANINDA KANUNLAŞTIRMA HAREKETLERİ

Osmanlı İmparatorluğu'nda

Osmanlı İmparatorluğu'nda özel hukuk, İslam dini esaslarında dayanıyordu. 1839 yılında *Tanzimât Fermânı* olarak bilinen *Gülhane Hatt-ı Şerifi*'nin okunmasıyla başlayan modernleşme ve yenileşme dönemi ile birlikte, özel hukuk alanında kanunlaştırma yoluna gidilmiştir.



Mecelle, hem dünya hukuk tarihine hem de İslâm özel hukukuna önemli katkılarda bulunan başarılı bir Kanun olarak kabul edilmektedir.

Ticaret hukuku ve medeni usul hukukunda yabancı ülkelerin kanunları örnek alınarak kanunlar yapılırken, medeni hukukun borçlar hukuku ve kısmen eşya hukuku alanlarında Fıkıh esaslarına dayanan orijinal bir kanun kabul edilmiştir. Ahmet Cevdet Paşa'nın başkanlığındaki komisyon tarafından hazırlanan bu Kanun, kısaca *Mecelle* olarak anılmaktadır. 1851 madde içeren Mecelle, genel direktif niteliğindeki 100 maddelik bir başlangıç kısmından sonra, toplam 16 kitaptan oluşmaktaydı. Her bir kitap, 1869-1876 yılları arasında ayrı ayrı yürürlüğe girmişti.

Medeni hukukun bütün alanlarını ihtiva etmeyen Mecelle'de kişiler, aile ve miras hukukuna ilişkin hiçbir düzenleme bulunmadığı gibi, eşya hukukunun büyük bir kısmı da bu Kanun'da düzenlenmemişti. Eşya hukukunun kapsamında yer alan taşınmazlar için çeşitli kanunlar yapılmıştı. Miras hukuku ise, Fıkıhın miras kurallarına tabi idi. Aile hukuku için de 1917 yılında Hukuki Aile Kararnamesi yürürlüğe konmuş, fakat bu kararname 1919 yılında yürürlükten kaldırılmıştır [9].

Türkiye Cumhuriyeti'nde

İlk Medeni Kanun

Osmanlı İmparatorluğu yıkılıp yerine Türkiye Cumhuriyeti kurulduktan sonra laiklik esasına dayanmak isteyen bu yeni devletin, Fıkıh esaslarına dayanan eski kanunları değiştirmesi bir zorunluluk olarak gündeme gelmiştir. Orijinal bir medeni kanun hazırlamak uzunca bir süre isteyen çok zahmetli bir çalışma gerektirdiğinden, laiklik temelli Batı ülkelerinden birinin medeni kanununu iktibas etme fikri kabul edilmiştir. Adalet Bakanı *Mahmut Esat Bozkurt* başkanlığında oluşturan komisyona, İsviçre Medeni Kanunu'nun Fransızca metninden yapılacak çeviri esas alınarak bir medeni kanun tasarısı hazırlama görevi verilmiştir. İkinci bir komisyona da İsviçre Borçlar Kanunu'nun Fransızca metninden yapılacak çeviri esas tutularak bir Borçlar Kanunu tasarısı hazırlama görevi verilmiştir.

Hazırlanan Medeni Kanun Tasarısı, 17 Şubat 1926 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisinde (TBMM) bir bütün olarak kabul edilerek, kanunlaşmıştır. 743 sayılı bu Kanun'un adı *Türk Kanunu Medenîsi*'dir. Borçlar Kanunu Tasarısı da, 22

Nisan 1926 tahirinde TBMM’de kabul edilmiştir. 818 sayılı bu Kanun’un adı ise, *Borçlar Kanunu*’dur. Nihayet 29 Mayıs 1926 tarihinde eski hukuktan yeni hukuka geçişi düzenleyen 864 sayılı *Kanunu Medenî’nin Sureti Mer’iyet ve Şekli Tatbiki Hakkında Kanun* kabul edilmiştir. Her üç Kanun da 4 Ekim 1926’da yürürlüğe girmiştir.

Türk Kanunu Medenî’si’nin gerekçesine göre, iktibas için İsviçre Medeni Kanunu’nun tercih edilmesinin nedeni, bu Kanun’un benzerleri arasında en yeni, en mükemmel ve en halkçı olmasıdır [10].

Yeni Türk Medeni Kanunu

Ülkemizde 1926 tarih ve 743 sayılı Türk Kanunu Medenîsi yürürlükte iken, toplumun değişen ihtiyaçları karşısında yeni bir Medeni Kanun hazırlanması için çeşitli tarihlerde çalışmalar yapılmıştır.

En son 18 Haziran 1999 tarihinde Adalet Bakanlığı tarafından Prof. Dr. Turgut Akıntürk başkanlığında oluşturulan komisyona medeni kanun tasarısı hazırlama görevi verilmiştir. Bu Komisyon tarafından hazırlanan Tasarı, 22 Kasım 2001 tarihinde TBMM’de kabul edilmiştir. 4721 sayılı Bu Kanun’un adı *Türk Medeni Kanunu*’dur (TMK) ve yürürlük tarihi 1 Ocak 2002’dir (TMK m. 1029). Bu Kanun’un Yürürlük Kanunu olan *Türk Medeni Kanununun Yürürlüğü ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun* ise 3 Aralık 2001 tarihinde kabul edilmiştir. Her iki Kanun da 8 Aralık 2001 tarih ve 24607 sayılı Resmî Gazetede yayımlanmıştır.

4721 sayılı Türk Medeni Kanunu’nda da günümüze değin çeşitli kanunlar ile bazı değişiklikler yapılmıştır.

Yine Ülkemizde 1926 tarih ve 818 sayılı Borçlar Kanunu yürürlükte iken toplumun değişen ihtiyaçları karşısında çeşitli tarihlerde yeni bir Borçlar Kanunu hazırlanması için çalışmalar yapılmıştır. Hazırlanan Tasarı, TBMM’de 11 Ocak 2011 tarihinde kabul edilmiştir. 6098 sayılı bu Kanunun adı ise, *Türk Borçlar Kanunu*’dur (TBK) ve yürürlük tarihi de 1 Temmuz 2012’dir (TBK m. 648).

6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu’nda da günümüze değin çeşitli kanunlar ile bazı değişiklikler yapılmıştır.

Hukukumuzda medeni hukukla ilgili olarak yalnızca Türk Medeni Kanunu ve Türk Borçlar Kanunu bulunmaz. Bunlar sadece medeni hukuk ile ilgili temel kanunlardır. Yani bunlardan başka medeni hukukla ilgili burada sayamayacağımız kadar çok sayıda kanun, tüzük ve yönetmeliğin bulunduğu da unutulmamalıdır.

TÜRK MEDENİ KANUNU’NUN SİSTEMATİĞİ VE ÖZELLİKLERİ

Türk Medeni Kanunu’nun Sistematığı

1030 maddeden oluşan 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu, bir başlangıç (m. 1-7) ile dört kitaptan oluşur. Bunlar sırasıyla *Kişiler Hukuku* (m. 8-117), *Aile Hukuku* (118-494), *Miras Hukuku* (495-682) ve *Eşya Hukuku* (683-1027) dur. Medeni



Türk Borçlar Kanunu,
Türk Medeni
Kanunu'nun 5. Kitabı
olup onun
tamamlayıcısıdır.



Örnek

- Alman Medeni Kanunu, genel bir bölümden sonra sırasıyla, borç ilişkileri hukuku, eşya hukuku, aile hukuku ve miras hukukunu içerir.

Ülkemizdeki bu durumun sebebi, bu kanunların iktibas edildiği İsviçre'de, Borçlar Kanunu'nun, Medeni Kanun'dan önce kanunlaştırılmış olmasıdır. Ancak bu ayrılık sadece biçimsel bir ayrılıktan ibarettir. Yani bu iki kanun birbirine bağlı metinlerdir [11]. Bu hususa TBK m. 646'da da işaret edilmiştir. Hükme göre: *"Bu Kanun, 22/11/2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun Beşinci Kitabı olup onun tamamlayıcısıdır."* Yine TMK m. 5'e göre: *"Bu Kanun ve Borçlar Kanunun genel nitelikli hükümleri, uygun düştüğü ölçüde tüm özel hukuk ilişkilerine uygulanır."*

Hatta 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu (TTK), dahi TMK'nin ayrılmaz bir parçasıdır. TTK m. 1/1'e göre: *"Türk Ticaret Kanunu, 22/11/2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medenî Kanunu'nun ayrılmaz bir parçasıdır..."*.



Türk Ticaret Kanunu,
Türk Medeni
Kanunu'nun ayrılmaz
bir parçasıdır.



Örnek

- TMK m. 8'e göre, Her insanın hak ehliyeti vardır. Buna göre bütün insanlar, hukuk düzeninin sınırları içinde, haklara ve borçlara ehil olmada eşittirler.

Türk Medeni Kanunu'nun Özellikleri [5]

Demokratik olması

TMK, demokratik sisteme uygun bir biçimde işleyen TBMM tarafından kanunlaştırılmış olup belirli bir zümre için değil, herkes için öngörülmüştür.

Bireyci, özgürlükçü ve liberal olması

TMK'da bireyi ve onun özgürlüklerini koruyan birçok hükme yer verilmiştir.



Örnek

- Kişilerin dernek kurma (TMK m. 57/1), derneğe üye olma (TMK m. 64/1), ölüme bağlı tasarruf yapma (TMK m. 505)...vs. haklarına ilişkin düzenlemeler TMK'nın bireyci ve özgürlükçü karakterine örnek gösterilebilir.
- TBK'ya egemen olan ilkelerden biri, sözleşme özgürlüğüdür. Buna göre kişiler, hukuk düzeninin sınırları içinde diledikleri borç ilişkilerini kurabilirler (TBK m. 26-27). Bu düzenlemeler de TBK'nın bireyci, özgürlükçü ve liberal karakterine örnek olarak gösterilebilirler.

Sosyal olması

TMK'da sosyal düşüncelerle zayıf durumdaki kişilerin korunması yoluna gidilmiştir.



Örnek

- TMK, ayırtetme gücü bulunmayan kişilerin yaptıkları hukuki işlemleri geçersiz sayarak (m. 15), onları korumuştur.
- TBK, işçiler için asgari ücret sınırlaması getirerek (m. 401), onları işverene karşı korumuştur.



TMK'da tüm dinlere karşı tarafsız bir tutum sergilenmektedir.

Laik olması

TMK'da, din ve dünya otoriteleri birbirinden ayrılmış olup tüm dinlere karşı tarafsız bir tutum sergilenmiştir.

Halkçı olması

TMK, maddelerinin kısalığı, açık ve basit anlatımıyla herkesin anlayabileceği bir dilde kaleme alınmıştır.

Millî olması

TMK, millî bir kanundur. Bu husus kanunun adındaki “*Türk*” ibaresinden de anlaşılmaktadır.

Genel bir kanun olması

TMK, başka bir hukuk dalı tarafından veya özel bir takım kurallarla düzenlenmeyen, kişilerin tüm davranış ve ilişkilerini düzenleyen genel bir niteliğe sahiptir.



Özet

•MEDENİ HUKUKUN ANLAMI

•Hukuk Kavramı

•Hukuk, sosyal yaşamda kişilerin davranışlarını ve birbirleri ile olan ilişkilerini düzenleyen, uyulması devlet zoruna (yaptırımına) bağlanmış olan kurallar bütünüdür.

•Sosyal yaşamda kişilerin davranışlarını ve birbirleri ile olan ilişkilerini düzenleyen kurallar yalnızca hukuk kurallarından ibaret değildir. Din, ahlak, görgü, örf ve adet kuralları da bu amaca hizmet ederler. Ancak bu kurallara uygun davranılması, devlet zoruna (maddi yaptırıma) bağlanmamıştır.

•Medeni Hukuk Kavramı

•Özel hukukun bir dalı olan medeni hukuk, hukuk biliminin temelini teşkil eden bir hukuk dalıdır.

•Medeni hukuk, bir ülkedeki vatandaşların kişisel durumlarını, aileleriyle olan ilişkilerini, mallar üzerindeki hak ve yetkilerini, diğer kişilerle olan borç ilişkilerini, ölümlerinden sonra malvarlıklarında bulunan hak ve borçların akıbetini düzenleyen kurallardan oluşur.

•MEDENİ HUKUKUN KONUSU

•Kişiler, aile, borçlar, eşya ve miras hukukuna ilişkin meselelerin hepsi, medeni hukuk kapsamında yer alır.

•MEDENİ HUKUKUN DÜZENLENİŞ TARZI BAKIMINDAN ÇEŞİTLİ SİSTEMLER

•Medeni hukukun düzenlenişi bakımından başlıca beş hukuk sistemi mevcuttur.

•Bu sistemler Roma- Germen hukuk sistemi, İslam hukuku sistemi, Anglo - Sakson hukuk sistemi, sosyalist hukuk sistemi ve Uzak Doğu hukuk sistemidir.

•TÜRKİYE'DE MEDENİ HUKUK ALANINDA KANUNLAŞTIRMA HAREKETLERİ

•Türk Kanunu Medenî'si'nin yürürlüğe girmesine kadar İslam Hukuku bizim hukuk sistemimizin de temelini teşkil etmiştir.

•Osmanlı İmparatorluğu'nda özel hukuk, İslam dini esaslara dayanıyordu.

•1839 yılında *Tanzimât Fermânı* olarak bilinen *Gülhane Hatt-ı Şerifi*'nin okunmasıyla başlayan modernleşme ve yenileşme dönemi ile birlikte, özel hukuk alanında kanunlaştırma yoluna gidilmiştir.

•Bu kanunların en önemlisi Ahmet Cevdet Paşa'nın başkanlığındaki komisyon tarafından hazırlanan ve kısaca *Mecelle* olarak anılan kanundur.

•1926 tarihinde Türk İsviçre Medeni Kanunu'nu iktibas eden Türkiye, Roma-Germen hukuk sistemine dahil olmuştur.

•Ülkemizde şu an yürürlükte bulunan Medeni Kanun, 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu ve 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'dur.

•TÜRK MEDENİ KANUNU'NUN SİSTEMATİĞİ VE ÖZELLİKLERİ

•1030 maddeden oluşan 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu, bir başlangıç (m. 1-7) ile dört kitaptan oluşur. Bunlar sırasıyla *Kişiler Hukuku* (m. 8-117), *Aile Hukuku* (118-494), *Miras Hukuku* (495-682) ve *Eşya Hukuku* (683-1027) dur.

•Medeni hukukun bir alt dalı olan borçlar hukuku bu Kanun'da değil, ayrı bir Kanun'da düzenlenmiştir (6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu). Hâlbuki pek çok ülkede tüm medeni hukuk ilişkileri tek bir kanunda toplanmıştır.

•Medeni hukuka ilişkin meseleler iki ayrı Kanun'da düzenlenmiş olsa da, bu ayrılık sadece biçimsel bir ayrılık olup bu iki Kanun aslında birbirine bağlı metinlerdir. TBK, TMK'nın beşinci kitabı olup onun tamamlayıcısıdır. Hatta 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'da TTK'nın ayrılmaz bir parçasıdır.

•TMK (ve dolayısıyla TBK), demokratik, bireyci, özgürlükçü, liberal, sosyal, laik, halkçı, millî ve genel bir kanundur.

DEĞERLENDİRME SORULARI

1. Aşağıdakilerden hangisi özel hukukun bir dalıdır?
 - a) Anayasa hukuku
 - b) Ceza hukuku
 - c) Medeni hukuk
 - d) Medeni usul hukuku
 - e) Toprak hukuku
2. Sosyal yaşamı düzenleyen kurallardan hangisine uyulması devlet zoruna (yaptırımına) bağlanmıştır?
 - a) Din
 - b) Ahlak
 - c) Görgü
 - d) Hukuk
 - e) Örf ve adet
3. Aşağıdakilerden hangisi Roma-Germen hukuk sisteminin özelliklerinden biri değildir?
 - a) Liberal bir karaktere sahip olması
 - b) Bireyci bir karaktere sahip olması
 - c) İrade özerkliğini esas alması
 - d) Özel mülkiyeti ve miras hakkını kabul etmesi
 - e) Hukuku çatışmaların çözümünde ikinci plana atması
4. Türk Medeni Kanunu'nun sistematığı ve özellikleri ile ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi yanlıştır?
 - a) TMK ve TBK her yönden birbirlerinden tamamen farklı iki kanundur.
 - b) TMK, bir başlangıçtan ve dört kitaptan oluşur.
 - c) TMK'nın kitapları sırasıyla kişiler, aile, miras ve eşya hukukuna ilişkindir.
 - d) TMK, bireyci, özgürlükçü ve liberal bir kanundur.
 - e) TMK, tüm dinlere karşı tarafsız bir tutum sergilemiştir.
5. Aşağıdakilerden hangisi belirli bir ülkede hâlihazırda uygulanmakta olan pozitif hukuku değil; insan tabiatına, sosyal ihtiyaçlara ve adalete en uygun olduğu kabul edilen, evrensel niteliğe sahip hukuku ifade eder?
 - a) Müspet hukuk
 - b) Doğal hukuk
 - c) Olan hukuk
 - d) Mevzu hukuk
 - e) de lege lata

6. Aşağıdakilerden hangisi medeni hukuk kapsamına girmez?
- a) Kişiler hukuku
 - b) Miras hukuku
 - c) Borçlar hukuku
 - d) Medeni usul hukuku
 - e) Eşya hukuku
7. Türk Medeni Kanunu ve Türk Borçlar Kanunu aşağıdaki ülkelerden hangisinden iktibas edilmiştir?
- a) Almanya
 - b) Rusya
 - c) Amerika Birleşik Devletleri
 - d) İngiltere
 - e) İsviçre
8. Aşağıdakilerden hangisi belirli bir ülkede hâlihazırda yürürlükte bulunan yazılı ve yazılı olmayan tüm hukuk kurallarını ifade eder?
- a) Mevzu hukuk
 - b) Doğal hukuk
 - c) Pozitif hukuk
 - d) Ahlaki hukuk
 - e) de lege ferenda
9. İslam dini esaslarından hareketle oluşturulan bilim dalına.....adı verilir. Bunun belirlediği kurallar ise.....olarak adlandırılır.
- Boş bırakılan yerlere sırasıyla aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?
- a) Kur'an-ı Kerim - sünnet
 - b) fıkıh ilmi - şariat
 - c) şariat - icma-ı ümmet
 - d) fıkıh ilmi - içtihat
 - e) içtihat - müçtehit
10. Türkiye, Roma-Germen hukuk sistemine hangi yıl dâhil olmuştur?
- a) 1926
 - b) 1928
 - c) 2002
 - d) 2011
 - e) 2012

Cevap Anahtarı

1.c, 2.d, 3.e, 4.a, 5.b, 6.d, 7.e, 8.c, 9.b, 10.a

YARARLANILAN KAYNAKLAR

- [1] İnan, A. N. (2014). Türk Medeni Hukuku (3. Baskı). Ankara: Seçkin.
- [2] Akipek, G. J.; Akıntürk, T. & Ateş, D. (2015). Türk Medeni Hukuku: Başlangıç Hükümleri-Kişiler Hukuku (12. Baskı). Ankara: Beta.
- [3] Nomer, H. N. & Akbulut, P. E. (2016). Medeni Hukuka Giriş Dersleri Bölüm I, İstanbul: Filiz Kitapevi.
- [4] Hatemi, H. (2013). Medeni Hukuk'a Giriş (7. Baskı). İstanbul: Vedat Kitapçılık.
- [5] Öztan, B. (2016). Medeni Hukukun Temel Kavramları (41. Baskı). Ankara: Turhan Kitapevi.
- [6] Dural, M. & Sarı, S. (2016). Türk Özel Hukuku Cilt I: Temel Kavramlar ve Medeni Kanunun Başlangıç Hükümleri (11. Baskı). İstanbul: Filiz Kitapevi.
- [7] Serozan, R. (2015). Medeni Hukuku: Genel Bölüm/Kişiler Hukuku (6. Baskı). İstanbul: Vedat Kitapçılık.
- [8] Kayıhan, Ş. & Ünlütepe, M. (2016). Medeni Hukuka Giriş ve Türk Medeni Kanunu'nun Başlangıç Hükümleri, Ankara: Seçkin.
- [9] Erman, H. (2016). Medeni Hukuk Dersleri (6. Baskı). İstanbul: Der.
- [10] Antalya, O. G. & Topuz, M. (2015). Medeni Hukuk: Giriş-Temel Kavramlar-Başlangıç Hükümleri (2. Baskı). İstanbul: Legal.
- [11] Oğuzman, M. K. & Barlas, N. (2016). Medeni Hukuk: Giriş, Kaynaklar, Temel Kavramlar (22. Baskı). İstanbul: Vedat Kitapçılık.